

Διαχρογικά

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΓΚΙΩΝΗ

«Τα γούστα της μάζας φθείρουν»

Ο Αλέξης Δαμιανός της «Ευδοκίας» – και όχι μόνο

Και μόνο την «Ευδοκία» να είχε κάνει, θα είχε μείνει στην ιστορία του ελληνικού κινηματογράφου. Ήταν το 1985 άλλωστε που η Πανελλήνια Ένωση Κριτικών Κινηματογράφου την ανακήρυξε ως «τη σημαντικότερη ελληνική ταινία όλων των εποχών», ενώ ο δημιουργός της έχει χαρακτηριστεί «πατριάρχης του ελληνικού κινηματογράφου».

Ο Αλέξης Δαμιανός όμως δεν είναι μόνο ο σκηνοθέτης της «Ευδοκίας» (1970), έκανε ακόμη δύο ταινίες: «Μέχρι το πλοίο» (1966) και «Ηνίοχος» (1995), που ο χρόνος ευνόπησε περισσότερο από την αποδοχή που είχαν –από επαΐοντες και κοινό– όταν πρωτοβγήκαν στο «παλί». Ετσι, πριν φύγει από τη ζωή, στις 4 Μαΐου 2006 (πριν από πέντε χρόνια), στα 85 του, είχε την ικανοποίηση να απολαύσει την εκτίμηση και την αγάπη ομότεχνων, κριτικών και κοινού.

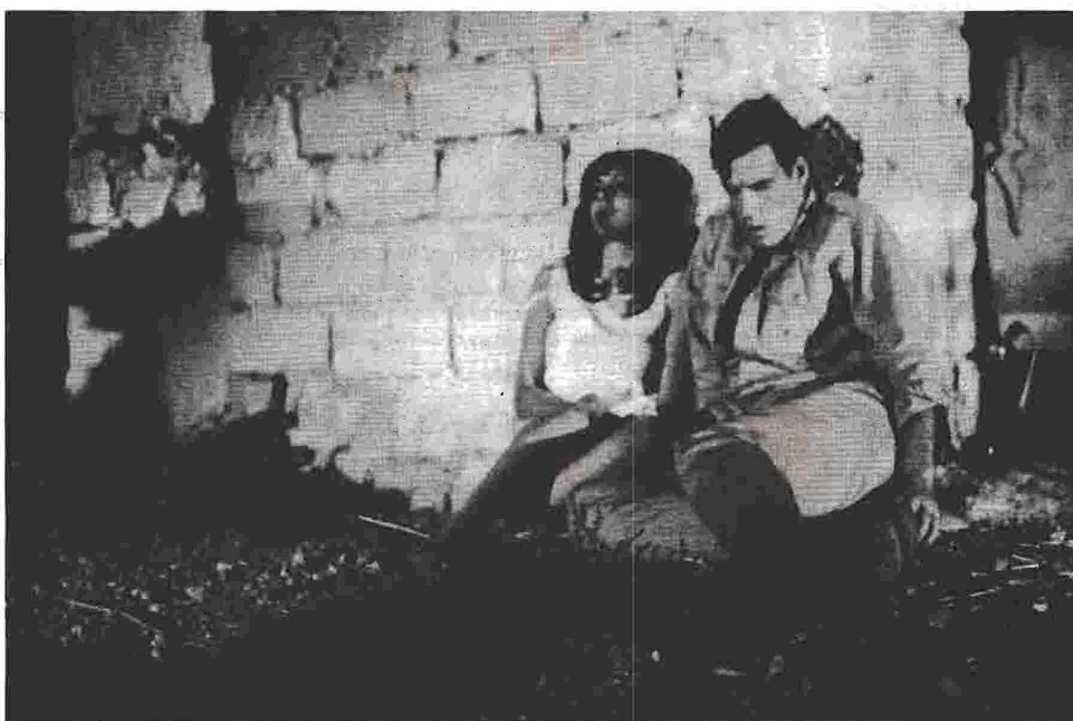
Πολυπράγμων

Σκηνοθέτης του κινηματογράφου, αλλά και του θεάτρου, θεατρικός συγγραφέας, ηθοποιός, θιασάρχης, αλλά και άνθρωπος της καθημερινότητας, που σε διαλείμματα της καλλιτεχνικής του ζωής ασχολήθηκε με αργαλειούς και βιολογικές καλλιέργειες.

Μολοντί με σπουδές στη σχολή του Εθνικού Θεάτρου και στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, θεωρείται ερασιτέχνης –με την έννοια του εραστή– και «χειροποίητες» οι ταινίες του, καθώς τις έκανε με ισχνά οικονομικά μέσα, με τη συμπαράσταση και την αγάπη ανθρώπων που τον πίστευαν.

Στην Κατοχή η αφετηρία της καλλιτεχνικής του διαδρομής, παράλληλα με τη συμμετοχή του στην Αντίσταση. Ηθοποιός στο Λαϊκό Θέατρο και στους Ενωμένους Καλλιτέχνες αρχικά, για να περάσει το 1957 στο Θέατρο Τέχνης του Κάρουλου Κουν, συμμετέχοντας στη θρυλική παράσταση «Ματωμένος Γάμος» του Λόρκα. Ένα χρόνο αργότερα ιδρύει το Πειραματικό Θέατρο, με δικά του και ξένα έργα, στο θέατρο «Πορεία», που κλείνει το 1964 λόγω χρεών.

Το 1965 κάνει την πρώτη του εμφάνιση στον κινηματογράφο, στην πρώτη, μικρού μήκους, ταινία του Παντελή Βούλγαρη «Ο κλέφτης» κι ένα χρόνο αργότερα κάνει τη

Εικόνα από την «Ευδοκία» και (κάτω) ο δημιουργός της

δική του, «Μέχρι το πλοίο».

Διατρέχω εν τάξει την καλλιτεχνική του διαδρομή (συμμετοχές σε άλλες κινηματογραφικές, τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές παραγωγές), μνημονεύοντας ωστόσο ιδιαίτερα τη συμμετοχή του στην ταινία «Τον καιρό των Ελλήνων» (1981) του Λάκη Παπαστάθη, που υπήρξε βοηθός του στην «Ευδοκία» και με τον οποίο συνδέοταν με στενή φιλία, για να σταθώ στην υπέροχη αυτή ταινία του, που ο Παπαστάθης της έχει αφιερώσει ολόκληρο λεύκωμα: «Όταν ο Δαμιανός γύριζε την “Ευδοκία”» (εκδ. Πατάκι, 2006).

Η «Ευδοκία»

Η ζωή των περιθωριακών της μεγαλούπολης και ο έρωτας δυο νέων που παραβιάζουν τους ισχύοντες ηθικούς κανόνες είναι, με δυο λόγια, η υπόθεση της ταινίας, τους δύο βασικούς ρόλους της οποίας ανέθεσε σε ερασιτέχνες ηθοποιούς (που δεν ξανάπαιξαν): την κυριακή παραγωγή 17χρονης

Μαρίας Βασιλείου, που βρήκε στο Λονδίνο, και τον 21χρονο εργάτη Γιώργο Κουτούζη στον Πειραιά. Κι επειδή η πρωταγωνίστριά του δεν μιλούσε ελληνικά την ντουμπλάρισε πειστικότητα η Ελένη Ροδά. Η ταινία ευτύχησε και μουσικά με τον Μάνο Λοΐζο και το περίφημο «Ζεϊμπέκικο της Ευδοκίας».

Ωστόσο δεν καλοπέρασε στην πρώτη προβολή της στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης του 1971 –μέρες κούντας γαρ... Μόνο η Βασιλείου βραβεύτηκε. Το βραβείο αρτιότερης παραγωγής και σκηνοθεσίας δόθηκε στην «ηρωική» ταινία «Παπαφλέσσα» του Ερρίκου Ανδρέου (με Παπαφλέσσα έναν ευτραφή Δημήτρη Παπαμιχάλη), καλλιτεχνικής ταινίας και σεναρίου στην ταινία «Τι έκανες στον πόλεμο Θανάση» (πάλι καλά) του Ντίνου Κατουριδίου, ενώ της μουσικής απέσπασε ο Γιάννης Σπανός για την ταινία «Εκείνο το καλοκαίρι» του Βασίλη Γεωργιάδη. Λέει σχετικά ο σύζυγος του Δαμιανού, Αρτεμης:

«Όταν εκφώνησαν το όνομα της Μαρίας, είπαμε μέσα μας σαρώσαμε, τα πήραμε όλα. Μετά όμως τίποτα, κανένα βραβείο, κανένα άλλο βραβείο. Αργότερα μάθαμε πως κάποιος τηλεφώνησε στο Επιτελείο καταγγέλλοντας πως το έργο είναι επαναστατικό και μην τυχόν και δώσουν κανένα βραβείο. Από τότε άρχισαν να έρχονται οι ταγματάρχαι και συνταγματάρχαι να δουν την ταινία και έψαχναν πού είναι επαναστατικό το φιλμ και πού δεν είναι. Αυτό γινόταν δυο-τρεις μήνες μέχρι να δώσουν άδεια».

Διχασμένη –αρνητική, επιφυλακτική, εγκωμιαστική– η κριτική και απογοητευτική η προσέλευση του κοινού. Στον πίνακα με τα εισιτήρια που έκοψαν οι ενενήντα (!) ελληνικές ταινίες που παίχτηκαν την περίοδο 1971-72, η «Ευδοκία» είναι πεντηκοστή με 70.852 εισιτήρια. Πρώτη η ταινία του Κατουριδίου «Τι έκανες στον πόλεμο Θανάση» με 640.471. Η καταξίωση και η καθολική αποδοχή ήρθαν αργότερα.

«Ποιότητα σημαίνει απλώς σαφήνεια, ευθύνη τού τι λες και σεβασμός. Ποιότητα σημαίνει, τέλος, να μην είναι μοναδικός σου στόχος το ταμείο. Οσοι ακολουθούν τα γούστα της μάζας, τα καλλιεργούν και τα καϊδεύουν για να τα εκμεταλλευτούν ταμειακά, αυτοί φθείρουν τα ίδια τους τα παιδιά», κλείνει το λεύκωμα του Παπαστάθη ο Δαμιανός. ✖

